

1. Introducere

Fiecare dintre noi a asistat în secolul XXI, mai mult ca oricând la o „punere sub lupă” a sistemului educațional, determinat atât de noile schimbări ale societății cât și de impregnarea valorilor aduse din vest în ceea ce privește sistemul educațional. Această tendință s-a concretizat în România prin introducerea alternativelor educaționale, cele mai multe având la bază inițiative private.

Privite la început cu reticență, aceste inițiative private au ajuns astăzi a fi apreciate de cei mai mulți dintre cei implicați în actul educațional. Dacă până mai ieri, societatea românească se ferea a aminti de alternativele educaționale care existau în vest astăzi observăm o preferință către aceste sisteme - lucru deloc neglijabil pentru cei interesați a introduce reforma în învățământ.

Prezentăm alăturat câteva alternative educaționale spre care învățământul românesc tinde: Waldorf, Freinet, Step by Step, Montessori.

Fenomenul educativ poate fi sintetizat într-o ecuație ce evidențiază factorii ce contribuie la realizarea lui. Din această ecuație pot fi desprinși cei doi poli ai educației: elevul și profesorul.

De-a lungul istoriei accentul este pus diferit pe fiecare din acești factori. Dacă odinioară elevul era doar simplu

receptor, în timpurile mai noi copilăria își reclamă dreptul la independență, la viață.

Pe de o parte, toată lumea acceptă omul ca ființă autonomă, liberă, iar pe de altă parte, prima zi de școală reprezintă o încercare de îndoctrinare, de uniformizare într-un canon. Școala tradițională sedimentează ideea potrivit căreia profesorul este văzut ca un soare în jurul lui rotindu-se copiii, care se hrănesc cu razele acestuia.

Discordanța dintre dorințele, așteptările copilului și solicitările școlare, pe de o parte și cultivarea originalității copilului, pe de altă parte, face posibilă desprinderea a două tipuri de pedagogie:

- pedagogie a modelului dusă până la caricatură;
- pedagogie ce valorifică, în mod kantian, originalitatea specifică a fiecăruia.

Dacă optăm pentru primul model suntem cruciații unei școli unice, unde copiii sunt văzuți ca fiind identici. Procesul de învățământ urmează reguli stricte. Copilul echivalează cu o „tabula rasa”, cu „un vas gol ce trebuie umplut” identic prin strădania profesorului.

Dacă agreăm celălalt model nu vom trece peste opțiunea copilului. Școala nu este „un pat al lui Procust”, un model unic.

În istoria educației argumentele pentru un model sau altul există, dar cei mari, chiar dacă erau și vechi, au înțeles că, dacă trebuie să fim servitorii unui ideal înalt, trebuie să păstrăm nota de originalitate. Numai astfel putem realiza ceva și putem valorifica plenar natura.

În sprijinul acestei afirmații vin și spusese lui Plutarh „copilul nu este un vas gol ce trebuie umplut, ci o torță ce trebuie aprinsă” sau M. de Montagne „decât un cap plin, mai bine unul bine format”.

Cu cât o societate oferă mai multe opțiuni cetățenilor săi, cu atât evoluează pe un drum al democrației. Valoarea democrației nu este dată de numărul partidelor politice, ci de valorile culturale ale societății. Există un raport direct proporțional între numărul de opțiuni și gradul de democrație. Democrația înseamnă și un model social ce oferă modelul de realizare umană.

Oferta de plural este acceptată mai ușor atunci când vizează lucruri mărunte, ne semnificative. Atunci când este vorba, însă, de diversitate culturală sau ofertă educațională parcă alt tip de sinapse se produc și mulți pledează pentru același model înrădăcinat.

Peter Petersen, în urma experienței sale de viață, precizează că nicăieri nu a întâlnit acel copil unic, tratat în manualele de pedagogie, ci a întâlnit copii unici și diferiți. A aplica aceeași metodă educativă este un eșec uman. Dacă respectăm copilul și copilăria dându-i dreptul la existență, trebuie să acceptăm că școala trebuie să fie, nu un loc pentru învățatură înțeles în mod trunchiat, ci școala trebuie să fie un loc pentru trăit al copilului și abia în al doilea rând, un loc pentru învățământ ad litteram.

Mai important decât dacă un copil este fericit, este dacă un copil poate fi fericit. Școala trebuie să fie o instituție în care îndemnul lui **J.J. Rousseau** „*Oameni, fiți umani!*” trebuie înțeles astfel: *a fi uman* înseamnă a accepta ca verbul *a fi* funcționează asemenea altor verbe, în sensul că fiecare

om are dreptul să opteze pentru inefabilul de umanitate care îi se potrivește. O asemenea opțiune pare a pregăti mai degrabă nesupunerea.

Pedagogiile alternative contribuie la schimbarea formulei clasice „cuget, deci exist” în „aleg, deci exist”.

Cine nu poate să facă nimic, nu înțelege nimic. Cine nu înțelege nimic, nu iubește nimic. Cine își închipuie că toate fructele se coc odată cu cireșele, nu știe nimic despre struguri. Unii copii reprezintă în livada umanității cireșele, alții strugurii.

Unamuno spunea: „ne vom izbăvi sau ne vom pierde prin ceea ce am vrut să fim și nu prin ceea ce am fost sau suntem”.

Pedagogiile alternative luptă împotriva mitului identitar, considerând că o educație unică pune omul în spaima lumii adiacente de a fi înghițit de o lume exterioară. Învățământul trebuie să devină nu o monocultură, ci o grădină a diversității, astfel încât să fie în consonanță cu specificul fiecărui elev, cu „sunt un om liber”.

Este sigur ca în acest joc cu canoanele, dar și cu libertatea, pedagogia poate inventa modele alternative, iar experiența școlară poate alege.

2. Pedagogia oficială versus Pedagogia alternativă

Putem identifica în istorie o anumită dialectică a evoluției gândirii pedagogice.

Pedagogia oficială desemnează un fel de canon pedagogic cvasiunanim împărtășit, prezentat în manuale, solicitat la examene, în baza căruia se consemnează succesul sau eșecul din spațiul educației.

Această pedagogie eclectică aglutinează cuceriri ale evoluției pedagogice, unanim acceptate (idei ce-i aparțin lui I.H. Pestalozzi, J. Piaget, J.J. Rousseau). Dincolo de această pedagogie există autori ce rescriu, cu talentul lor, aceste adevăruri și propun copiilor altele. La timpul apariției lor și ideile clasice au fost rupturi față de ceea ce timpul accepta ca unanim.

Nu trebuie înțeles din acest joc că într-o parte se aglutinează doar depășitul, înalță doar spiritul înnoitor. Pedagogia oficială conservatoare tinde să valorifice ceea ce este sigur valoros în pedagogie. Dificultățile ei sunt de deschidere în sensul că, fiind conservatoare, percepe ca atacuri ideile noi, le aglutinează.

Pedagogiile alternative sunt pedagogii de autor sau care valorifică în mod creativ ideile unor autori (de exemplu: Pedagogia Montessori, Pedagogia Waldorf, Planul Jena, Planul Dalton, Planul Winnetka). Acești autori, chiar dacă ei coexistă, și-au trăit condiția de creator la modul absolut. Nu au fost simpli epigonii, ci au creat sisteme noi.

Specificitatea acestor pedagogii este dată o dată pentru totdeauna. Pedagogiile alternative vin cu un puseu înnoitor, dar ca orice pedagogii de autor sunt prizoniere ale unor atitudini înrădăcinate (nici ele nu țin porțile deschise pentru că și-au pierdut specificul).

Pedagogia oficială (pedagogia puterii) și pedagogiile alternative se află într-un joc dialectic. Sloganul lor unitar este însă centrat pe ideea de copil.

Termenul de *pedagogii alternative* este folosit în multe zone ca fiind sinonim cu *pedagogia reformei*. În multe dintre aceste pedagogii se găsesc argumente, dincolo de cele proprii, se vor găsi valorificări ce le-ar fi fost dragi și celor ce le-au născut (valorifică: Teoria cognitivă - J. Piaget, Teoria inteligențelor multiple - H. Gardner, Teoria ideilor - C. Rogers).

Multe dintre valorile clasice capătă interpretări noi, aplicări noi la nivelul școlii, nu doar la nivel doctrinar. Pedagogia trăiește prin diferite pedagogii alternative, care nu sunt înfrângeri ce ar dori să-i păteze onoarea. Pedagogia capătă astfel un plus de viață, cu fluxuri și refluxuri ce-i sunt benefice. În orice pedagogie alternativă o grădiniță bună este o grădiniță gălăgioasă, o școală bună este un loc unde trăirile necanonice sunt valorificate.

C. Rogers spunea: *„dacă acceptăm că democrația trebuie să ajute subiectul să se adapteze unor situații care se schimbă, atunci este sigur că experiența școlară trebuie să fie de tip creativ, pentru că în viața zilnică copiii sunt puși în fața unor experiențe pe care trebuie să le rezolve singuri”*.

Dacă acceptăm că școala este un mediu educogen atunci trebuie să acceptăm că:

- a) dacă trăiesc în apreciere copiii învață să aprecieze;
- b) dacă trăiesc în acceptare copiii învață să găsească dragoste;
- c) dacă trăiesc în generozitate copiii învață generozitatea;
- d) dacă trăiesc în cinste copiii învață adevărul;
- e) dacă trăiesc în siguranță copiii învață încrederea în sine;
- f) dacă trăiesc în prietenie copiii învață că lumea este un loc frumos unde poți trăi.

Atât în spațiul românesc, cât și în spațiul larg al lumii, înfruntarea dintre tradițional și alternativ a avut întotdeauna loc. Dacă pentru pedagogia tradițională centrul este în profesor, în manual, pentru pedagogiile alternative acest centru este reprezentat de copil.

Dacă nu acceptăm mediocritatea ca un blestem, este sigur că nu mai există puncte de înălțare în strădania umanității. Nu trebuie să înțelegem prin aceasta că socialul desfigurează ființa umană, dar este sigur că, dacă socialul nu trebuie să fie o formă de prizonierat, trebuie să fie o formă de comunitate care logodește pe fiecare cu fiecare.

Pablo Casals spunea: „*copilul este o minune*”. Fiecare secundă pe care o trăim este un moment unic în univers, iar noi îi învățăm pe copii ca $2 + 2 = 4$, când ar trebui să-i spunem fiecărui copil că este unic, că este o minune.

A.S. Exupery se alătură acestui punct de vedere și adaugă: „nu avem sarcina să ucidem omul din puiul de om și nici să transformăm în furnică viața de furnicar. Puțin îmi pasă dacă omul va fi mai mult sau mai puțin îndestulat, ci îmi pasă dacă va fi mai mult sau mai puțin om”.